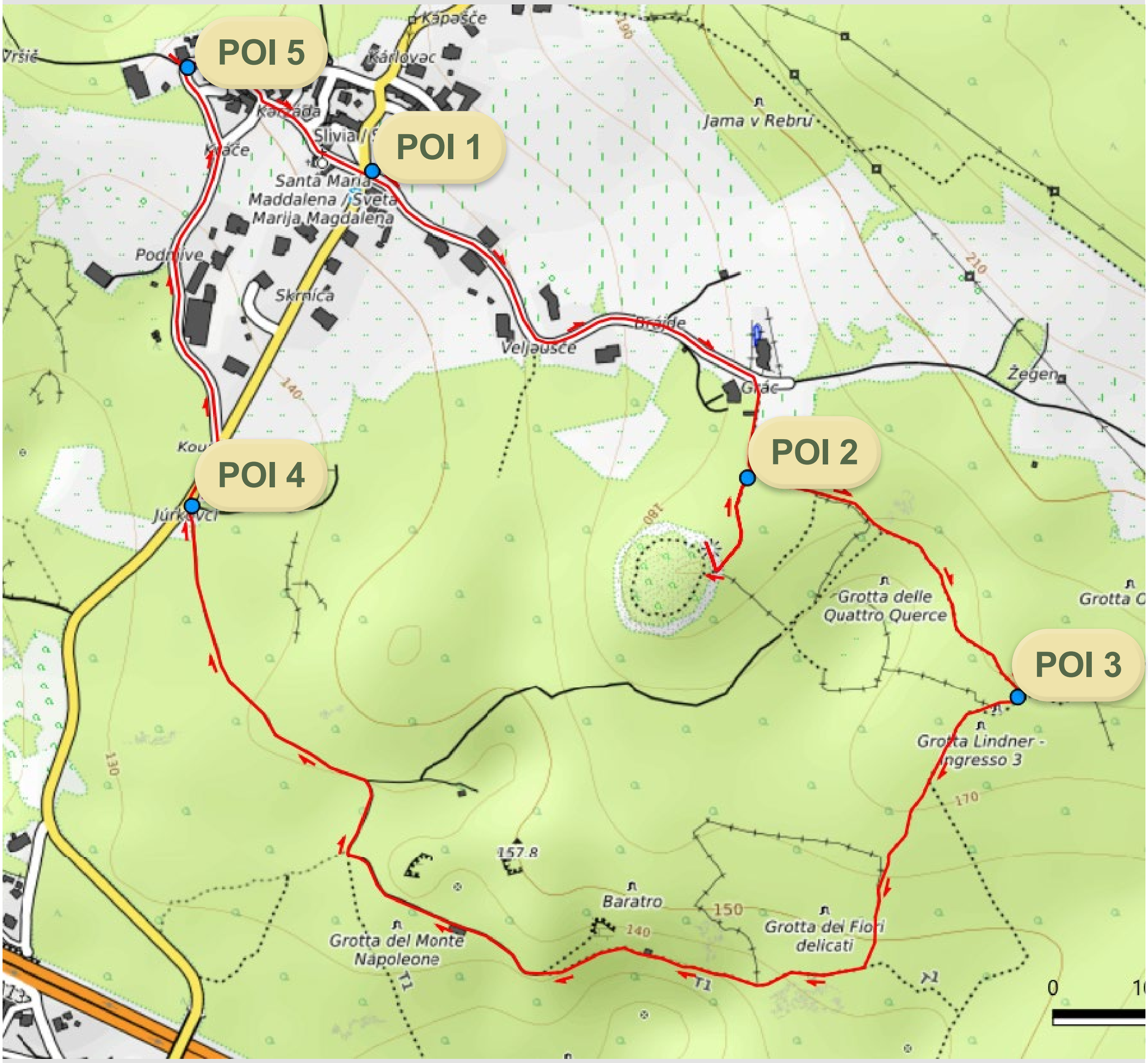

Pot kamna št. 2

Slivno: med gradišči, kamnolomi in jamami

Pot kamna št. 2

Slivno: med gradišči, kamnolomi in jamami

Dobrodošli!

Dobrodošli na območju **Muzeja nabrežinskega kamna in kamnolomov KAMEN**, ki je bil ustanovljen leta 2022 z namenom predstavljanja, približevanja in vrednotenja zgodovinske, kulturne in geološke dediščine, povezane z nabrežinskim kamnom in kamnolomi. Ti že od nekdaj pomembno zaznamujejo zgodovino in gospodarstvo tega ozemlja.

Beseda KAMEN je tudi akronim:

K = **KRAS**
A = **ARS (UMETNOST)**
M = **MUZEJ**
E = **ETNOGRAFIJA**
N = **NARAVA.**

Naš razpršeni muzej nima sten, temveč ga sestavljajo pešpoti, griže, vasi, viadukti, trgi, podjetja in delavnice. Tu boste odkrili rimske kamnolome, geološke znamenitosti, kamnito arhitekturo, prazgodovinska najdišča, kamnoseške delavnice, industrijsko dediščino, stare obrti, ostanke prve svetovne vojne in še veliko drugega.

KAMEN leži na **območju čezmejnega geoparka Kras-Carso**, ki je nastal s podporo Dežele Furlanije – Julijske krajine. Njegov namen je varovanje okoli 200 kvadratnih

kilometrov kraškega ozemlja na Tržaškem in Goriškem, **za katerega je značilna izjemna geološka pestrost**.

Tukaj se začenja **Pot kamna št. 2**, približno 5 kilometrov dolga krožna pot, ki vas bo med naravnimi in grajenimi elementi izjemne vrednosti in kulturnega pomena popeljala vse do jedra vasi Slivno. Da bo pot karseda brezskrbna, sledite **smerokazom** ob poti ali **si prenesite sled GPX**, na kateri je označenih pet zanimivih točk (POI) z opisom geoloških in kulturnih zanimivosti.

download GPX

PH. SARA FAMIANI

Gradišči pri Slivnem

»Mislim, da ni odveč poudariti, da gradišče, čeprav bi njegovo ime to dalo slutiti, ni samo utrdba, v katerem je nastanjena večja ali manjša vojaška posadka, ki naj ščiti neko nižje ležeče naselje. Ne, to […] je samo utrjeno naselje, ki zajema veliko površino, obdano z močnim obzidjem.«

Carlo de Marchesetti,
Prazgodovinska gradišča Trsta in Julijske krajine,
1903

S temi besedami je Carlo de Marchesetti (1850–1926), eden vidnejših raziskovalcev gradišč [1], opisal značilnosti teh mogočnih in takrat še skrivnostnih objektov. Opis je po večletnem raziskovanju objavil v delu Prazgodovinska gradišča Trsta in Julijske krajine, ki je v izvirniku izšlo leta 1903.

Danes vemo, **da so bila gradišča prazgodovinske utrjene naselbine na vrhovih gričev ali drugih**

strateških legah, ki so omogočale **nadzor nad okoliškim ozemljem**. Številna so odkrili na italijanskem in slovenskem Krasu, v Istri, Dalmaciji, Bosni, Sloveniji ter ponekod v Furlaniji. Raziskovati so jih začeli že konec 19. stoletja.

Gradišča sta na Krasu ščitila eden ali dva mogočna obzidna obroča, visoka in debela več metrov ter dolga več sto metrov. Kamnito obzidje so gradili v tehniki polnjenega zidu[2], pri čemer je bilo zunanje lice iz velikih kamnov, notranjost pa zapolnjena z drobirjem. **Potek obzidij je bil prilagojen reliefu**, da je bila v celoti zaščitena skupnost, ki je skupaj z živalmi bivala znotraj ograjenega območja.

PH. SARA FAMIANI

Gradišče, znano kot **Gradec** ali v italijanščini **Castelliere Marchesetti**, spada med najstarejša, najbolje ohranjena in najdlje poseljena gradišča na Tržaškem. Sodobne tehnike datiranja njegov nastanek umeščajo v zgodnjo bronasto dobo, med letoma 1800 in 1650 pr. n. št. Arheološka izkopavanja, ki so od 19. stoletja potekala v več fazah, so razkrila več naselbinskih plasti, bogatih z najdbami in predmeti. Te kažejo, da je bilo gradišče poseljeno vso bronasto in železno dobo ter vse do rimskega obdobja – pravi rekord v rabi!

Za konec še zanimivost: po nabrežinskem ustnem izročilu je na »gradu« nekoč živel graščak Jurko – po njem naj bi se imenovalo območje južno od utrdbe, še danes znano kot Jurkovec.

Gradišče Podgrešč

Nedaleč od ostankov tega mogočnega gradišča, ki je kljub zobu časa in posledicam vojn 20. stoletja še vedno dobro prepoznavno, leži bolj odmaknjeno gradišče Podgrešč. Dviga se na nizkem griču, **odkrili pa so ga šele sredi petdesetih let 20. stoletja**. Po velikosti je manjše od Gradca in slabše raziskano, zato se med njegovimi kamni morda še skrivajo zgodbe o naših prednikih in odnosih med prebivalci različnih gradišč.

1. Marchesetti je bil naravoslovec in paleontolog, med letoma 1876 in 1921 je bil direktor **Naravoslovnega muzeja v Trstu**. Njegovo sistematično raziskovanje gradišč, vključno z natančnimi opisi in tlorisnimi načrti naselbin, je bilo ključnega pomena za nadaljnje analize, zlasti ob upoštevanju korenitih sprememb pokrajine, ki so jih v 20. stoletju povzročile vojne, urbanizacija in gospodarske dejavnosti na območju.

2. Tehnika suhozidne gradnje je od leta 2018 vpisana na Unescov seznam nesnovne kulturne dediščine. Gre za tehniko kamnite gradnje, pri kateri se kamni zložijo tako, da so medsebojno povezani in je konstrukcija stabilna brez uporabe veziva, na primer malte. Pri tehniki polnjenega zidu se najprej zgradita dve vzporedni steni, nato pa se vmesni prostor zapolni z drobnim kamenjem. V preteklosti so praznino zapolnili tudi s črepinjami ali kostmi.

PH. SARA FAMIANI

POI 3

Lisičja jama in Škrapljišča

Le kakšen meter od tod se na dnu vrtače odpira **prvi izmed treh naravnih vhodov v Lisičjo jamo**. Jama je izjemno pomembna za raziskovanje podzemnih kraških voda in je prav zato posvečena rudarskemu inženirju Antonu Friedrichu Lindnerju. Ta je že davnega leta 1841 odkril podzemni tok reke Timave in raziskal več kot 320 metrov globoko jamo Labadnico v Trebčah.

Lisičja jama sicer ne ponuja neposrednega pogleda na tok reke Timave, **a je kot deželna geološka znamenitost kljub temu pomembna**, saj omogoča opazovanje in raziskovanje kraške podtalnice, ki teče v globinah kraške planote. Jama je zelo obsežna in prepredena z vodoravnimi rovi in navpičnimi brezni, ki se s površja na višini približno 170 metrov nad morjem spuščajo skoraj do morske gladine.

Ob močnejših padavinah in poplavah reke Timave se gladina podtalnice dvigne, jamo pa delno poplavi, tako da v njej nastanejo začasna jezerca. Raziskovalci Univerze v Trstu ta nihanja spremljajo že od 90. let, in sicer z merilnimi napravami, **ki vsakih 30 minut zabeležijo spremembe vodostaja**.

Za konec še zanimivost: še preden so jamo posvetili Lindnerju, so jo domačini zaradi številnih vhodov imenovali Lisičja luknja. Čeprav ustno izročilo jamo povezuje z lisicami, so arheologi ugotovili, da je tu vsaj občasno poiskal zatočišče tudi človek. V notranjosti so namreč odkrili ostanke uporabnih predmetov iz različnih zgodovinskih obdobij.

PH: SARA FAMIANI

Škrapljišča

V bližini Lisičje jame leži tudi škrapljišče, ki sodi v isto geološko območje. Kako ga prepoznamo? Škrapljišče (nem. Karrenfeld) je obsežna, izpostavljena in razbrazdana površina kraškega apnenca, ki jo je z raztapljanjem izoblikovala deževnica. Ta kraški pojav nastaja s počasno korozijo.

Pri odtekanju deževnice nastajajo različni površinski kraški pojavi: **brazde, škavne, kotanjice, odtočni žlebi, razpoke in luknje vseh oblik in velikosti. Vse pričajo o delovanju vode skozi čas**.

Tam, kjer je kraško površje bolj razčlenjeno, lahko opazimo tudi griže, kamnite nasipe, sestavljene iz odlomljenih in nakopičenih skalnih drobcev različnih velikosti.

Nasipi so lahko zelo obširni, **opazimo pa jih tudi ob robovih škrapljišča.**

Za konec še zanimivost: v okolju, v katerem značilno primanjkuje površinske vode, so lahko škavnice oziroma korozijske jamice, v katerih se zadržuje deževnica, dragocen vir vode za žuželke in drugo mikrofavno!

PH. SARA FAMIANI

Slivenska breča

Južno od vasi Slivno, ob vznožju gričev, na katerih stojita **prazgodovinski gradišči**, se razprostirajo trije nekdanji kamnolomi okrasnega kamna. V njih so vse do druge polovice 20. stoletja **pridobivali zelo cenjen material**, znan kot **slivenska breča ali breča Napoleon**.

Gre za kamnino, sestavljeno iz robatih apnenčastih drobcev različnih barv, ki so tesno povezani z vezivom in veliki od nekaj centimetrov do več decimetrov.

Znanstveniki menijo, da lahko v breči prepoznamo sledi pomembnega dogodka, **ki se je zgodil pred približno 110 milijoni le**t. Zaradi znatnega znižanja morske gladine so obsežni deli morskega dna ostali na suhem, kjer so bili zaradi vremenskih vplivov izpostavljeni eroziji in drobljenju. Te procese lahko danes opazujemo v površinskih plasteh zemeljske skorje. **Ob nadaljnjih nihanjih morske gladine je robate drobce, ki so se krušili tudi zaradi zemeljskih plazov, spodjedlo, odplavilo in odložilo na območja kopičenja** – tudi v jame! Pozneje so se sprijeli in nastala je breča, za katero je značilna kaotična sestava in odsotnost razločnih slojev.

Dobro si oglejte stene kamnoloma in poskusite poiskati te posebnosti!

V kamnolomu lahko zasledite tudi sledi nedavnih dejavnosti: **škripce, nosilce in cevi**, ki so že prepereli in zarjaveli. Ti ostanki pričajo o nekoč cvetoči gospodarski panogi.

Breča je bila zelo cenjena zaradi posebne barve, ki jo ustvarjajo raznobarvni kamniti delci z magnezijevimi in železovimi minerali, pa tudi zaradi odpornosti in trdote. Uporabljali so jo za izdelavo notranje opreme luksuznih ladij in tlakovanje prestižnih objektov.

Še enkrat dobro poglejte!

Gotovo ste opazili, da del poti poteka po robu široke vrtače in je bolj podoben cesti kot pohodniški poti. **Po tej cesti so odpadni material iz kamnoloma prevažali do roba vrtače**, v katero so ga odložili. Odlagališče je vidno še danes.

PH. SARA FAMIANI

Slivno

Prispeli ste do zadnje postaje Poti kamna št. 2 in se ponovno znašli v **Slivnem, majhni vasi na Dolenjem Krasu**. Vas je nastala v 14. stoletju, nedaleč od nekdanje postojanke na poti Gemina, rimski cesti iz 1. stoletja pr. n. št., ki je povezovala Oglej in Emono, današnjo Ljubljano. Ime vasi izvira iz **slovenske besede 'sliva'**. V okolici boste opazili obsežne nasade vinske trte, oljk in sadnega drevja, ki dobro uspevajo zaradi ugodne jugozahodne lege.

Če se ozrete še po vaških domačijah, boste opazili, da je njihova zasnova prilagojena naravnim danostim: **na strani, izpostavljeni burji, ostremu vetru, ki piha z vzhoda oziroma severovzhoda, so zidovi sklenjeni, okna pa majhna. Večja okna in balkoni gledajo na dvorišča, obrnjena proti jugozahodu, kjer so zaščitena pred silovitimi sunki.**

Gotovo ste opazili tudi, da so vsi **arhitekturni elementi izdelani iz tukajšnjega kamna**: zidovi in zidci, portali, podboji, dimniki, skrle za kritino, stopnice, žlebi in vodnjaki. Mnoge starejše hiše imajo tradicionalno zasnovo: so dvonadstropne, v zgornjem nadstropju je gank z zunanjimi stopnicami, v pritličju pa kamnito ognjišče, ki je bilo pogosto prizidano k prvotni stavbi.

Čeprav se Slivno v urbarjih, uradnih evidencah kmetijskih zemljišč, omenja že od začetka 14. stoletja, težko najdemo tako stare arhitekturne ostanke. Lahko pa si ogledamo **prefinjene in zanimive detajle, ki so vklesani v portale zasebnih dvorišč** in segajo tudi v 19. stoletje. Preklade in nosilni stebri krasijo krščanski in predkrščanski simboli, ki varujejo hišo in njene prebivalce pred zlom.

Še nekaj korakov in prispeli boste do podružnične **cerkve sv. Marije Magdalene**.

Čeprav na stavbi ni več vidnih sledov prvotne zasnove, ki verjetno sega v čas pred 16. stoletjem, ob njej najdemo značilnost, ki je v teh krajih prava redkost: **pokopališče tik ob cerkvi**, kot je bilo v navadi pred higienskimi reformami, uvedenimi konec 18. stoletja z namenom varovanja javnega zdravja.

Ob cerkvi boste našli tudi **tablo z lokalnimi ledinskimi imeni**. Ta razkrivajo, kako živahno je bilo nekoč življenje v majhni vasi in kako tesno je bilo povezano z zgodovino posameznih družin, njihovimi poklici in domovi.

IHS
18
57

BIBLIOGRAFIJA

Il castellieri istriani negli ultimi due millenni a.c./The istrian hillforts in the last two millennia bce”, BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ K., 2024, Gortania. Geologia, Paleontologia, Paletnologia, 46, pp. 109-140

“I Castellieri della Provincia di Trieste”, S. Flego, L. Rupel Trieste 1993, p. 83-88

“Il Castelliere C. Marchesetti presso Slivia, nel Carso triestino (Scavo 1970)“ G.Stacul, Rivista di ·Scienze Preistoriche», XXVII (1972), pp. 145/162

“I castellieri del Carso triestino nel bronzo antico: tipologia e fortificazioni” P. Paronuzzi in “Dall’Adriatico all’Egeo: scritti di protostoria in onore di Paola Càssola Guida” / a cura di Elisabetta Borgna e Susi Corazza. – Udine, Forum, 2020.

“Riflessioni sulla preistoria del Carso triestino” di D. Cannarella in Quaderni di Speleologia e dell’ambiente carsico, n.3 editi da Gruppo Speleologico San Giusto, stampato da SA.GE Print, Pordenone, 2004

“Il Carso della Provincia di Trieste. Natura. Preistoria. Storia” di D. Cannarella, Trieste, Edizioni Itali Svevo, 1998

“Pešpot Slivno / Sentiero Slivia” di Zvonko Legiša, progetto di SKD Igo Gruden, tipografia Print Luin d.o.o., Sveto (SLO) 2013

BERTI E., 2024, I castellieri carsici: criticità del passato e potenzialità del futuro/Castellieri in the karst: past issues and future opportunities, Gortania. Geologia, Paleontologia, Paletnologia, 46, pp. 87-108

Bonini L., Calligaris C., Cucchi F., Finocchiaro F., Franceschi M., Zini M., Vidoz F., Bensi S., Piano C.: “Il Geoparco del Carso Classico. Manuale per l’Interpretazione del Patrimonio Geologico del Geoparco del Carso-Kras”. Ed. a cura del Servizio geologico – Direzione centrale difesa dell’ambiente, energia e sviluppo sostenibile - Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia, 2023, Trieste

Bensi S., Novak M., Otoničar B., Calligaris C., Cucchi F., Zini L., Bonini L., Barone V., Škrjanec S., Piano C. Eds (2022): Il geoparco del Carso Classico, Ed. a cura del Servizio geologico – Direzione centrale difesa

dell’ambiente, energia e sviluppo sostenibile della Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia, 2022, Trieste

Carlo Marchesetti , I castellieri preistorici di Trieste e della regione Giulia, Museo Civico di Storia Naturale, 1903 (Trieste)

SPLETNI VIRI

https://www.axxxo.net/il-batocio-della-lindner/

https://www.axxxo.net/wp-content/uploads/2014/02/at138-2.pdf

https://sastrieste.it/wp-content/uploads/2019/11/Documenti-inediti-e-biografici-per-una-22Storia-della-Speleologia22-3.pdf

https://sastrieste.it/wp-content/uploads/2019/11/anniv251202.pdf

https://www.karst-geopark.eu/portale/GeositoScheda.aspx?ID=55e433d3-f58a-4219-b734-5582e0117014

ZAHVALA za besedila:

Nosilec projekta: Občina Devin - Nabrežina – Comune Duino Aurisina
Avtorica besedil: Sara Famiani
Strokovni pregled: Chiara Calligaris, Stanko Flego, Damjan Gerl, Ivan Marija Hrovatin, Jasna Simoneta
Prevod v slovenščino: Jasna Simoneta
Prevod v angleščino: Sabina Silvia Bernardi
Prevod v nemščino: Astrid Schwedler
Grafično oblikovanje: Elisabetta Birsa
Izdelava interaktivnih digitalnih zemljevidov: Luca Bincoletto

Projekt CAVE 2 / DRUŽBENI POMEN KAMNA se financira s sredstvi Avtonomne dežele Furlanije – Julijske krajine za promocijo geološke dediščine in pestrosti (D. Z. 15/2016).

museokamen.eu

KAMEN

MUSEO DIFFUSO DELLE CAVE
E DELLA PIETRA DI AURISINA
MUZEJ NABREŽINSKEGA KAMNA
IN KAMNOLOMOV